

Motion till riksdagen

1987/88:N3

av Lars Werner m. fl. (vpk)

med anledning av prop. 1987/88:11 om ändringar i reglementet för allmänna pensionsfonden, m. m.

Inledning

Regeringens huvudinriktning i propositionen är att utöka hela AP-fonds-systemets, inkl. löntagarfonderna, beroende av finans- och kapitalmarkna-den. Det innebär ett utökat utnyttjande av riskkapitalinstrument, dvs. op-tionsmarknaden. Regeringens idé om att senare lägga fram förslag om inrättande av en femte AP-fond är ett led i att förstärka den angivna utvecklingen. Motiven är i huvudsak två, dels att tillföra näringslivet riskkapital, dels att tillföra ATP-systemet resurser.

Vpk anser att förslagen går i en felaktig riktning. Därför avvisar vpk att fjärde AP-fonden och löntagarfonderna skall få möjlighet att använda sig av riskkapitalinstrument som optioner. Vpk avvisar även inrättande av en femte AP-fond på de föreslagna grundvalarna. Dessutom avvisas även de övriga förslagen som syftar till att underlätta AP-fonds-systemets utnyttjan-de av t. ex. optionsmarknaden. Däremot har vpk inget avslagsyrkande på förslagen om att första—tredje AP-fonderna får utöka utlåningsramen och köpa fast egendom samt att det för närvarande inte införs något direktval till fonds-systemet.

Vpk föreslår i stället en helt annan utvecklingsinriktning för fondsyste-men. Fjärde AP-fonden bör förändras från att inneha aktier i de privatkapi-talistiska företagen, till att AP-fondens medel i stället används för av samhället initierade investeringsprogram. Löntagarfonderna bör omvand-las till samhällsfonder och bl. a. användas för att befrämja samhällsekon-omiska målsättningar, främja regional balans, stödja löntagarkollektiva fö-retag och nya samhälleliga industrier, motverka transnationalisering och industriutflyttning m. m.

AP-fondernas användning

Vpk avvisar alla tankar på att AP-fonderna skall utvecklas till att bli samma spekulationsplaceringar som SPP och andra pensions- och försäk-ringsbolag. Det vore djupt olyckligt, om AP-fonderna framdeles skulle spela med i en politik, där samverkan ökar mellan statligt och privat näringsliv, där privat finansiering av statligt näringsliv ökar och där ande-len pensionssparande i det privata näringslivet ökar. En sådan politik måste med all kraft avvisas.

Utifrån denna ståndpunkt är det självklart att AP-fondsystemet inte skall inlemmas i en finansmarknad, som har högriskinstrument som optioner. Likaså att inte ytterligare en fond med denna inriktning inrättas.

Vid fjärde AP-fondens tillkomst knöts vissa förhoppningar. Den skulle kanalisera riskvilligt kapital till näringslivet genom förvärv av aktier. Härigenom skulle, sadet det i den allmänna debatten, dels sysselsättningen öka, dels skulle "samhällets och löntagarnas inflytande inom näringslivet" växa. Också till denna fond knöts illusioner om att den skulle bidra till ändrade maktförhållanden, och från borgerligt håll gjordes gällande att förslaget "öppnade dörren för långtgående politiskt betingade ingrepp i svenskt näringsliv".

Inget av detta har blivit verklighet. Den fjärde AP-fonden har inte gett något ökat "löntagarinflytande" och har inte haft några positiva sysselsättningseffekter.

Fondens medel har använts för inköp av aktieposter i s. k. väletablerade privatägda börsföretag. En stor del av medlen har använts till finansiering av företag med en omfattande kapitalexport och en huvuddel av sin sysselsättning utomlands.

AP-fondsystemet, som genomdrevs i den enda stora klassstrid socialdemokraterna initierat, är i samhällelig förvaltning och skall därför enligt vpk:s mening utgöra en av grunderna för en alternativ industri- och samhällssektor som står utanför storfinansens direkta kontroll och inflytande.

Allmänna pensionsfondens inriktning måste därför i grunden förändras. Den nuvarande fjärde AP-fondens pengar i privatkapitalistiska företag skall avvecklas. I stället bör medel ur fjärde AP-fonden användas för ett investeringsprogram för uppbyggnad av statligt ägda förädlingsindustrier. Första, andra och tredje AP-fonderna bör även till viss del användas för samma ändamål.

Från löntagarfonder till samhällsfonder

Även de fem löntagarfonderna omfattas av propositionens förslag om vidgade placeringmöjligheter. De har ju en uppbyggnad och funktion som i huvudsak överensstämmer med den fjärde AP-fonden. Kraven på löntagarfonderna är minst en 3-procentig real avkastning för att kunna leverera 3% till första–tredje AP-fondstyrelserna. Löntagarfonderna har inte varit systemförändrade utan snarare stärkt sammanflätningen mellan staten och kapitalet. Fonderna har heller inte inneburit större makt för de anställda.

Detta är inte överraskande, eftersom det ligger i aktieägandets karaktär. Aktiehandel är en kapitalistisk form för kapital- och förmögenhetsbildning. Det förutsätter i sig en spekulativ marknad och strider mot samhällelig planmässighet i den ekonomiska utvecklingen.

Fonderna skall ju operera på denna marknad som alla andra aktieägare med blott det egna kapitalets förräntning för ögonen. Detta leder inte till någon förändring av det ekonomiska systemet. Det är utifrån dessa slutsatser vpk kräver en avgörande kursomläggning för fondsystemet.

Frågan gäller, hur ett fondsystem skall utformas, som verkligen har udden riktad mot storfinansens makt – ett fondsystem, som tjänar en

självständig politik i de lönarbetandes kollektiva intresse och inte binder upp dem vid de villkor det borgerliga samhället sätter upp.

En utgångspunkt måste vara att fonderna inte ensamma kan dominera försöken att skapa en motpol till den kapitalistiska maktstrukturen. De måste vara en del av en mer omfattande strategi syftande till att genombryta storkapitalets ledande ställning i samhället. Därför är det nödvändigt att även överföra storbankerna i samhällelig ägo. Det är också nödvändigt att nationalisera stiftelser och investmentbolag. Fonderna måste också kombineras med en skatte- och fördelningspolitik som angriper de oförtjänta och spekulativa värde- och förmögenhetsökningarna och som stärker sådana offentliga verksamheter, vilka har betydelse för de breda folklagens levnadsförhållanden.

Löntagarfonderna tillhör en av de kapitalkällor som skulle kunna omvandlas och utgöra grunden för ett fondsystem som satte samhällsintresset främst – samhällsfonder.

Vpk:s förslag till samhällsfonder inriktas i första hand på att genomföra ett långsiktigt program för nyindustrialisering i nationell skala. När det privata storkapitalet i så hög grad undandrar sig denna uppgift, måste de lönarbetande själva påtaga sig den. Fonderna skall med denna inriktning i första hand sättas in för att stärka och utveckla den offentligägda och kooperativa industrin för att ge denna rollen av spjutspets i den fortsatta industriella utvecklingen. Fonderna skall alltså inte uppträda som aktieköpare i privatföretag på den privata aktiemarknadens villkor och med acceptering av de ramar som det kapitalistiska näringslivets ledande krafter redan dragit upp.

Målsättningen för hela AP-fondsystemet, och löntagarfonderna i synnerhet, är att vara ett verktyg för att förskjuta maktförhållandena i samhället till de arbetandes fördel. Följande målinriktning bör därför gälla:

- a) Fonderna skall främja samhällsekonomiska målsättningar.
- b) Fonderna skall främja regional balans, med arbete, service och en god miljö i alla delar av landet.
- c) Fonderna skall stödja löntagarkollektiva företag och nya samhälleliga industrier.
- d) Fonderna skall aktivt motverka transnationalisering och industriutflytning.

Med denna inriktning kan det nuvarande näringslivsanpassade löntagarfondsystemet omvandlas till ett system med samhällsfonder.

Arbetarrörelsens mål

Ett av motiven för förändrade placeringsregler för fonderna är att en stigande del av pensionsutbetalningarna finansieras med fondavkastningsmedel. Naturligtvis måste ATP-systemet tryggas, men vpk anser att det är ödesdigert att än mer gräva ned fondsystemet i kapitalismens spekulationssträsk. I stället bör andra vägar att säkra ATP-systemet väljas. Förutom höjning av ATP-avgiften kan även sådana former som särskilda ATP-avgifter (skatt) på spekulering, t. ex. aktier, optioner m. m. införas. Fördelen med ett sådant system är att det skulle bidra till att försvåra finans- och spekulationsverksamhet.

Det är enligt vpk inte fler fonder eller ännu mer av anpassning till spekulatsekonomin som den svenska arbetarklassen behöver. Därför avvisas regeringens förslag i propositionen på avgörande punkter.

Utgångspunkten för varje fondsystem, liksom för varje samhällspolitisk reform arbetarrörelsen genomdriver, måste i stället vara att främja rörelsens mål. Detta mål är att bryta ned det borgerliga samhällets makt- och egendomsförhållanden och bygga ett nytt samhälle – ett samhälle där klasserna avskaffats och människorna på alla samhälleliga plan gemensamt styr sig själva utan att ha några herrar över sig.

För ett sådant mål behövs en arbetarrörelse med en självständig ideologi och fackliga organisationer som inte låter sig fångas upp i systembevarande åtgärder, vilka ger ett illusoriskt "medinflytande" till priset av att man accepterar kapitalägarnas fortsatta övervalde. Kapital och arbete kan inte försonas – annat än till priset av arbetets underkastelse. Arbetet måste insistera på sin självständiga kamp och sina självständiga mål. Dess mål, intressen och värderingar är kvalitativt annorlunda än kapitalets. Det är dessa alternativ och annorlunda socialistiska strävanden ett fondsystem skall främja.

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående föreslås

1. att riksdagen med anledning av propositionen hos regeringen hemställer om förslag till ny inriktning av AP-fondsystemet och löntagarfondsystemet enligt de riktlinjer som anges i motionen,
2. att riksdagen hemställer om förslag i enlighet med motionen om hur ATP-systemet skall tryggas för framtiden och därmed avslår propositionen vad avser utvidgade placeringsregler avseende riskkapitalinstrument.

Stockholm den 16 november 1987

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)